

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot

Stahl, Daniel

Jenae, 1662

Regula XVII. Quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur & alterum

urn:nbn:de:bsz:31-102400

IV. Resp. Medium esse in eodem genere cum
extremis, vel proximo, vel remotiori aliquo. Li-
cet enim genus proximum liberalitatis & extre-
morum ejus non sit idem, remotius tamen genus
est: sunt enim ista omnia sub habitu, tanquam
sub genere.

REGULA XVII.

*Quot modis dicitur unum oppositorum, tot
dicitur & alterum.*

I. Communi usu tritissima est ista propositio,
desumitur ex Aristotele *I. Top. c. XIII.* vel se-
cundum Paciun *XV.*

I. Dicitur Aristoteles h. l. non docet, *tot modis
unum oppositorum dici, quot dicitur alterum, sed
modo cognosci possit, an aliquid multis modis dicatur
exponit, & inter alia docet, id ex oppositis cognos-
ci posse.* Quando enim alicujus oppositum di-
citur multis modis, tunc & ipsum multis modis di-
ci non videtur sequi, si, *cum oppositum dicitur mul-
tis modis, etiam ejus oppositum dicitur multis mo-
dis, tot quoque modis dicitur oppositum, quot dici-
tur alterum oppositum, quia fieri potest ut utrum-
que dicatur quidem multis, non tamen totidem
& iisdem.*

II. Resp. Negari non posse, Philosophi *I. cit.*
institutum esse, proponere doctrinam, quâ cogno-
sci possit, an aliquid multis dicatur modis & in-
tra alia docere, ex opposito id intelligi posse: si

Kkk 2 enim

enim hoc multis modis dicitur, illud etiam multis modis dici. Verum non aliter ostendit, unum oppositorum multipliciter dici, propterea quod alterum multipliciter dicitur, quam quod illud tot & hisce vel hisce modis dicitur, & hoc tot & hisce vel hisce modis dicatur. Clarum id est ex iis, quæ de contradictoriè oppositis §. 7. habet. Ex eo enim, quod *non videre* multis modis, nempe duobus, dicitur cum uno modo idem sit, quod *non habere facultatem videndi*, altero, *facultate videndi non uti*, ostendit, & *non videri* non multis tantum, sed totidem dici modis, ita ut utrique significationi vocis *non videre* opponatur aliqua diversa significatio vocis *videre*. Nam & *non videri* uno modo est *facultatem videndi habere*, altero, *facultate illâ uti*. Idem clarum est ex seqq. quæ de privativè oppositis & conjugatis tradit. Quod facit quod *V. Eth. c. I.* cum dixisset, *plerumque sequi si unum contrariorum pluribus modis dicitur, & alterum pluribus modis dici*, ex eo, quod *injustus* dicitur & ille, *qui legi non obtemperat*, & ille, *qui plus sumit nec servat equalitatem*, infert *justum* non tantum multipliciter, sed & tot modis dici, ita ut sic dicatur tum ille, *qui legi obtemperat*, tum ille, *qui servat equalitatem*. Et certe, si vel maxime unum oppositorum dicatur multipliciter, nescio, quâ ratione inde colligi possit, & alterum multipliciter dici, nisi simul hoc verum sit, *si unum tot modis dicatur, etiam alterum tot*

modis dici
multis modis
multis modis
de correspo
plicitas uni
ad multipli
IV. Ver
num cont
ria bifaria
refectu; vir
secundum
solus & d
dicitur, nem
illa in exce
quæ circa i
tas, non d
V. Resp
bus aut qui
licujus mu
inferiora, d
oppositi ej
sunt. Sic
varia spec
multa aut
equivocis.
non dicant
onem & d
allatam ne
tosus dici

modis dici. Si enim aliquod oppositum dicitur multis modis, cur oportet ejus oppositum dici multis modis, si non oportet, ut dicatur totidem, & correspondentibus modis? Tunc enim multiplicitas unius oppositorum nihil videtur facere, nisi multipliciter alterius.

IV. Verum non videtur verum esse, tot modis contrariorum dici, quod dicitur alterum: nam bifariam dicitur vitium, nempe in excessu & defectu; virtus tamen dicitur uniformiter, & non secundum excessum & defectum? V. g. habitus virtuosus *ἡ δόσις γενικῶν καὶ λήσις* dupliciter dicitur, nempe prodigalitas & illiberalitas, quarum illa in excessu, hæc in defectu peccat. At virtus quæ circa idem versatur objectum, nempe libertas, non dicitur ita multipliciter.

V. Resp. Regula non intelligenda est de speciebus aut quibuslibet inferioribus: non enim si aliquæ multæ & tot vel tot sunt species, aut aliæ inferiora, de quibus ipsum univoce dicitur, statim oppositi ejus multæ & tot species aut inferiora sunt. Sic etsi animalis irrationalis sint multæ & variae species, animalis tamen rationalis non sunt multæ aut tot species. Loquitur igitur Regula de equivocis, aut iis, quæ multipliciter dicuntur, ut non dicantur univoce & secundum eandem rationem & definitionem. Ex quò patet, objectionem allatam non obstare, quia vitium seu habitus vitiosus dicitur de excessu & defectu, ut de prodiga-

litate & avaritiâ univoce & secundum eandem rationem; suntque istæ species habitus vitiosi.

VI. Verum nec sic Regula perpetua & universalis esse videtur. Sumamus I. contraria; ut, acutum dicitur de voce & angulo, & utrobique quidem in diversâ significatione; sed grave, quod acuto contrarium est, non dicitur totidem modis, nam de angulo non usurpatur, est enim angulorū quidam acutus, quidam obtusus, sed nullus est gravis. II. Jus dicitur dupliciter, [1.] ut idem vel affine est legi, & dividitur in naturale, gentium & civile (2.) Pro liquore eorū quæ coquantur. At injuria, quæ juri opponitur, non dicitur his duobus modis: non enim habet significationem, quæ juri in posteriori significatione opponitur.

VII. Pro ulteriori explanatione Regulae, & adductorum dubiorum solutione, dico I. *Si unum contrariorum dicitur multis modis, & alterum multis modis, & quidem tot modis dici, bifariam intelligi potest; 1. ut eadem vox sit, habens diversas significationes; 2. ut sint etiã diverse voces.* Interdum sub eadem voce quot modis dicitur unum contrariorum, tot dicitur & alterum: sicut utrumque vocabulum, & *frigidum* & *fervidum*, modo qualitate sensibilē activam formaliter importat, modo transfertur ad animam: quomodo *Apos. III. de Angelo Laddicensium* scribitur, quod *nec frigidus sit, nec fervidus*. Interdum diversæ sunt voces; & hoc probat argumentum primum §. VI. propositum, & propterea nobis non obstat. Acutum enim

anim dicitur
gentia vocat
I. & ipsum
gificationem
dam utrum
ar. Contr
angulū obt
Aristotelis
IX. Di
num, &
lus, in quo
somnia ea
tant contr
A. vocat,
animi, &
dione con
multiplici
ficatione,
affectu an
edisse, &
autem de
contrariu
tinis & for
Inde ergo
trarium r
versis, qu
omnia ea
contrariu
IX. A
mentum

eandem
vitios.
& univers
aria; ut
trobique
rave, quod
em modis,
n angulorū
lus est gra
n vel affine
m & civile
Ac injuria,
obus mo-
quā juri in-
gula, & ad
Si unum
alterum
bifariam
ns diversat
oces. Inter
r unū con-
utrumque
modo qua-
portat, mo-
poc. III. de
sec. frigidus
t voces; &
I. propoli
Acutum
enim

eandem dicitur duobus modis: modò enim est diffe-
rentia *vocis*. modò *anguli*. Contrariumque acu-
ti & ipsum dicitur duobus modis, qui duabus si-
gnificationibus acuti respondent, licet non secun-
dum utrumq; modum eòdem significatur nomi-
ne. Contrarium enim acuto in voce est *grave*, in
angulò *obtusum*. Hæc distinctio & doctrina est
Aristotelis *est. c. XIII. Lib. I. Topic*

IX. Dico II. Quot modis dicitur unum contra-
rium, tot modis dicitur & alterum, si in omni-
bus, in quibus locum habet, contrarium habeat, seu
sanctia ea, de quibus dicitur aut predicatur, ha-
bent contrarium. Ut τὸ Φυλεῖν dicitur & ἁλῆ-
σῆσθαι, ut loquitur Aristoteles, seu de affectu
animi, & μετὰ τῆν σωματικὴν ἐπέχειν, sive de ac-
tione corporis. Quod autem de hisce dicitur
multipliciter, & non in eadem, sed diversâ signi-
ficatione, probat Aristoteles inde, quod cum de
affectu animi dicitur, habet contrarium τὸ μισεῖν,
odisse, & tunc Φυλεῖν idem est quod *amare*; cum
autem de actione corporis dicitur, non habet
contrarium: tunc enim Φυλεῖν idem est, quod La-
tinitis *osculari*, at τὸ σφύλασι nihil est contrarium.
Inde ergò non tot modis dicitur id, quod est con-
trarium τῷ Φυλεῖν neque eòdem vocabulò, neque di-
versis, quot modis dicitur τὸ Φυλεῖν, quoniam non
omnia ea, de quibus usurpatur & dicitur τὸ Φυλεῖν
contrarium habent.

IX. Arque hinc patet, quid ad alteram argu-
mentam §. V. adductam, dicendum sit. Nempe

ius sumtum pro liquore eorum, quæ eoquantur non videtur habere contrarium, & propterea non necesse est, ut oppositum *iuri*, vel sub unâ nomine, vel sub diversis, tot modis dicatur, quot dicitur *ius*. Quod si iste liquor aliquod contrarium habeat, neque sic argumentum est contra nos, quoniam probat tantum, ejus contrarium sub unâ voce, nempe sub voce *injuria*, non dici totidem modis, quot dicitur *ius*.

X. Sed ulteriùs hic scrupulum injicit Javellus *V. Eth. Tr. Lc. I.* Ait enim, Aristoteleni, *V. Eth. Cap. I.* docere, tripliciter dici *injustitiam*: 1. pro transgressione legis, seu illegalitate. 2. Pro avaritiâ, quæ est cupiditas habendi plus de bonis quàm justum sit. 3. Pro inæqualitate, quæ est voluntas habendi minus de malis, ut de laboribus, inopiâ, quàm justum sit. *Justitiam* autê dici duobus modis: 1. legalitatem, quæ est observantia legis; 2. æqualitatem, quæ dicitur *justus æqualis*, & est ille, qui æqualiter vult participare de bonis & malis, commodis & oneribus. Et si *objicias*, sunt verba Javelli, quot modis dicitur unum oppositorum, tot & reliquum. E. cum *injustitia* & *injustus*, ut præmissum est, dicatur tribus modis, tot modis & *justitia* & *justus*. Ad hoc dicitur, quod illa Regula, quot modis dicitur unum oppositorum, tot dicitur alterum, non tenet, quando unum oppositum continet plura significata alterius oppositi. Sic est in proposito. Nam *justus æqualis* opponitur duobus *inju-*

injustus in a
& dicitur
malis, & dicitur
di *justitia*
injustitia.

XI. Ver
allis Interp
hæc sunt:
ἐπιὸ πλεον
ἐλάττω ἐστ
dicitur *injust*
plus sumit
re manifest
legi parer
vox ἀνισ
prioribus
declaratio
πλεονέκτη
Ricobonu
justitia vel
sed & *inju*
plicatione
ni vocis *ju*
Ac plerum
triorum
(alterum
ut *justum*
non tot m
ter id dixi

*injustis inaequalibz, quorum unus vult plus de bonis
& dicitur injustus avarus; & alter vult minus de
malis, & dicitur injustus inaequalis, & ideo duo mo-
di justitiae sufficienter correspondent tribus modis
injustitiae. Hæc Javellus.*

XI. Verùm locus Aristotelis citatus aliter ab
aliis Interpretibus exponitur. Verba Aristotelis
hæc sunt: Δοκεῖ ἡ ὁ, τὸ ἀδίκον ἢ εἶναι,
καὶ ὁ πλεονέκτης, καὶ ὁ ἀνίστος, ὡς ἐδῆλον, ὅτι καὶ
ἡ ἀδικία ἢ εἶναι ὁ, τὸ νόμιμον ἢ εἶναι ὁ ἴσος. Ac vi-
detur injustus esse is, qui legi non paret, & is, qui
plus sumit, & qui non servat equalitatem. Qua-
re manifestum est, etiam justum fore tum eum, qui
legi paret, tum qui servat equalitatem. Hic illa
vox ἀνίστος non constituit tertiam & distinctam
à prioribus significationem vocis *injustus*, sed est
declaratio secundi significati, quod constituit τὸ
πλεονέκτης. Ita sanè Acciajolus & Antonius
Ricobonus in hunc locum. Non solum igitur
justitia vel *justus* sumitur tantum duobus modis,
sed & *injustitia* & *injustus* in isto loco. Quam ex-
plicationem confirmat id, quod huic explicatio-
ni vocis *justitia* præmiserat Aristoteles his verbis:
Ac plerumque sequitur, si altera (alterum con-
trarium) pluribus modis dicitur, ut etiam altera
(alterum contrarium) pluribus modis dicatur,
ut *justum* & *injustum*. Quod si voluisset, justum
non tot modis dici, quot injustum, inconvenien-
ter id dixisset. Item, cum dixisset, *injustum esse*

ἰσχυροῦς & πλεονεκτην & ἀνισον, dicit, ex eò manifestum esse, justum & injustum bisariam dici. At si voluisset injustum tribus modis dici, non fuisset ita manifestum, justum tantum duobus modis dici.

XII. Videtur autem Aristoteles, quando in isto Cap. ait: *Si alterum oppositorum pluribus modis dicitur, & alterum pluribus dici*, id ita intellexisse, quod dicatur pluribus modis sub eadem voce, seu ita, *ut sit eadem vox & quia id non est perpetuum*, sicut ex §. VI. constat, ideò addidit vocem *plerumque*.

XIII. Et haftenus de contrariis. Videamus *relativè opposita*. Quot modis pater dicitur, tot etiam filius: uterque enim dicitur vel ratione generationis. vel ratione adoptionis. Ita in *privativè oppositis* tenebræ & lumen primò propriè sumuntur, deinde utraq; vox transfertur ad alia: quomodo in oratione lumen & tenebræ dicuntur.

XIV. Videntur tamen in utroque oppositionis genere ea notanda venire, quæ de contrariis, §. V. & VII. diximus. Nam cæcum dicitur (1.) id quod caret potentiâ videndi, (2.) id, quod occultum est & later: quemadmodum apud Columellam cæci morbi dicuntur, *quorum causas ne Medici quidem perspicere queant*, & Cicero cæcos res vocat *ab aspectûs judiciò remotas*. Tot modis dicitur etiam oppositum cæco, verùm id non signi-

fica-

dicatur unâ voce. Nam quod ipsi in primâ significatione opponitur, dicitur *videns*, quod in alterâ non videns dicitur, sed *apertum & evidens*.

XV. Idem perspicitur in *relative oppositis*. Nam vox *multa* dicitur dupliciter, sicut ex Aristotele *X. Met. c. IX.* constat, (1.) *comparative*, & sic non significat nisi numerum excedentem, (2.) *absolute*, quomodo *multa* dicuntur *quæcumque sunt plura unô*. Quod opponitur *multis* in primâ significatione, venit hõc nomine *paucis*; quod in posteriori, hoc nomine *multis*. Vide supra *Reg. VII. §. II.*

XVI. Quantum ad *contradictorie opposita*, certissimum est, quot modis dicitur unum oppositorum, tot dici & alterum, ita ut non interveniat diversitas vocis, nec altera illa exceptio, de qua §. VII. unquam hic occurrat, quoniam de nullò contradictoriorum dici potest, cui non è regione respondeat alterum contradictorium, & in quâcunque significatione aliqua vox sumatur, ei in eadem alter terminus ipsi contradicens sub unâ voce opponitur, cum contradictio fiat tantum additione aut ablatione particulæ negativæ *non*. Ita sicut *to non videre* bifariam sumitur, etiam & *to videre*, de quo §. III. sicut cum *ens* dupliciter sumatur, (1.) in significatione participii, ut significat tantum id, quod actu est. (2.) in significatione nominis, ut significat tum id, quod actu est, tum id, quod esse nõ repugnat, licet actu non sit; tot modis etiam

etiam dicitur *non ens*, nempe (1.) omne id sic appellatur, quod *actus non est*, sive esse possit, sive non, quomodo opponitur enti in priori significatione. (2.) Id tantum, quod *ita non est, ut nec esse possit*, quomodo enti in secundâ significatione, opponitur.

REGULA XIX.

Oppositorum opposita sunt consequentia.

I. Si oppositum est in opposito, etiam propositum erit in proposito, ait Aristoteles *IV. Top. c. IV. §. 5.* sed de eo ex professo tractat *II. Topic. c. IIX.* secundum Pacium, & per omnia oppositorum genera id consideratur. Per consequentia autem intelliguntur *prædicata, quæ de aliquo universaliter possunt affirmari*, propterea, quod hujusmodi prædicata ex aliis per bonam consequentiam inferantur. Dicuntur tamen respectu antecedentium, h. e. eorum, de quibus universim affirmari possunt. Ita consequens est *animal*, antecedens *homo*, quia ex hoc, quod *aliquis homo est*, sequitur, ipsum *esse animal*. Et hoc modo sumit antecedentia & consequentia Philosophus *I. prior. cap. XXIX.*

II. Est a. duplex consequentia inter contraria: altera *ἴπιν τὰ ὄντα* seu *directa*, & altera *ἀνὰ πάλιν* seu *ordine inverso*. Illa consistit in hoc, quod oppositum prædicati seu consequentis inferretur de opposito subjecti seu antecedentis. Sunt igitur

hic